

PRIPOROČILA O STATUSU VISOKOŠOLSКИH UČITELJEV

Preabmula

Generalna konferenca UNESCA je na 29. zasedanju od 21. oktobra do 12. novembra 1997 v Parizu:

- ugotovila, da države članice prevzemajo odgovornost za izobraževanje za vse v skladu s 26. členom Splošne deklaracije o človekovih pravicah (1948),
- izrazila pripravljenost držav članic, da zagotovijo ustrezno visokošolsko izobraževanje v skladu z 2. odstavkom 13. člena Mednarodne konvencije o ekonomskih, družbenih in kulturnih pravicah (1966),
- poudarila pomembno vlogo visokošolskega izobraževanja in raziskovalnega dela pri družbenem, znanstvenem in kulturnem razvoju ter prenosu znanja,
- izrazila prepričanje, da je za vlade držav članic in določene družbene skupine - študente, delodajalce in delojemalce visoko šolstvo življenjskega pomena,
- potrdila, da ima visokošolsko učno osebje za razvoj visokega šolstva odločilno vlogo in pomembno pripomore k razvoju človeštva in sodobne družbe,
- izrazila prepričanje, da se visokošolsko učno osebje podobno kot vsi drugi državljani zavzema za uresničevanje pravic do kulturnih, ekonomskih, družbenih, državljanskih in političnih dobrin za vse ljudi,
- ugotovila, da mora visoko šolstvo pri svojem preoblikovanju upoštevati tudi družbene in gospodarske spremembe; pri tem mora sodelovati celotno visokošolsko učno osebje,
- prevzela skrb glede akademske skupnosti in njene občutljivosti na politične pritiske, ki bi lahko ogrozili akademsko svobodo,
- izrazila prepričanje, da pravico do izobraževanja, poučevanja in raziskovalnega dela lahko uresničimo in uživamo le ob akademski svobodi in avtonomiji visokošolskih zavodov, izmenjavanju spoznanj, hipotez in mnenj; v tem je srž visokošolskega izobraževanja in najmočnejše zagotovilo za objektivnost in znanstvenost izobraževalnega in raziskovalnega dela,
- potrdila odločnost, da zagotovi visokošolskemu učnemu osebju status, primeren njegovi vlogi,
- izrazila védenje o kulturnih razlikah v svetu, spoštovanje različne zakonodaje, ureditve, navad in tradicij, ki določajo in vplivajo na visokošolsko izobraževanje v posameznih državah,
- imela v mislih različen položaj visokošolskega učnega osebja v različnih državah, še posebej kadar ga zadeva siceršnja ureditev javnih služb,
- izrazila prepričanje, da se kljub temu v vseh državah postavljajo podobna vprašanja o statusu visokošolskega učnega osebja, zato je smiselno sprejeti skupna stališča za njihovo obravnavanje in reševanje, čemur so namenjena tudi ta Priporočila,
- menila, da dokumenti, kot je Unescova konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju iz leta 1960, Unescu ne nalagajo samo preprečevanja diskriminacije, temveč uveljavljanje enakih možnosti in ravnanja na vseh ravneh izobraževanja, uresničevanje **Priporočila o statusu učiteljev** (1966), znanstvenikov in raziskovalcev (1974), v sodelovanju z Mednarodno organizacijo dela pa zagotavljanje pravic do svobodnega združevanja, organiziranja, kolektivnega pogajanja, enakih možnosti in obravnavanja,

- izrazila željo, da pripravi seznam konvencij, priporočil in drugih mednarodnih dokumentov, še posebej tistih o visokošolskih zavodih in v njih zaposlenega učnega in znanstvenega osebja, in
- 11. novembra 1997 sprejela **Priporočila o statusu visokošolskega učnega osebja**.

I. Definicije

V Priporočilih

a) "visoko šolstvo" pomeni vse post sekundarne študijske in raziskovalne programe v univerzitetnih, neuniverzitetnih in drugih zavodih, ki jih pristojni državni organi priznavajo za visokošolske zavode;

b) je "raziskovanje" v visokošolskih zavodih izvirno raziskovalno delo v tehnoloških, inženirskih, medicinskih, kulturnih, družbenih in humanističnih ter pedagoških znanostih in pomeni skrbno, kritično in disciplinirano proučevanje; glede na naravo problemov se razlikuje po metodah in tehnikah, želi pa jih razjasniti in rešiti; kadar poteka v instituciji, je treba zagotoviti ustrezno infrastrukturo;

c) "študijsko delo" visokošolskega učnega osebja pomeni nenehen stik z razvojnimi dognanji in usmeritvami v posameznih znanstvenih in strokovnih disciplinah ter posodabljanje pedagoškega znanja; oboje mu omogoča zahtevano akademsko profesionalnost in znanstveno prepričljivost;

d) "razširjena dejavnost" pomeni tisto dejavnost, ki ni strogo povezana z delom zavoda; namenjena je širši skupnosti v državi ali pokrajini, ne sme pa biti v nasprotju s poslanstvom zavoda; pri izobraževanju lahko pomeni različne oblike zunajšolskega dela, vseživljenjsko izobraževanje, izobraževanje na daljavo, v večernih šolah, krajših tečajih, seminarjih ipd., pri raziskovanju pa strokovne in svetovalne naloge, sodelovanje pri uporabnih raziskavah, uveljavljanje raziskovalnih dognanj tako v javnih kot zasebnih službah;

e) so "visokošolski zavodi" javne ali zasebne univerze in drugi visokošolski zavodi ali centri ter z njimi povezane raziskovalne in kulturne institucije, ki so si pravico za opravljanje visokošolske dejavnosti pridobile v ustreznih akreditacijskih postopkih ali pri pristojnih državnih organih;

f) "visokošolsko učno osebje" pomeni zaposlene v visokošolskih zavodih ali pri programih; lahko poučuje, se ukvarja s študijskim delom, raziskuje ali sodeluje pri izobraževanju študentov oziroma širše.

II. Namen priporočil

2. Priporočila veljajo za celotno visokošolsko učno osebje.

III. Vodilna načela

3. Mednarodni mir, razumevanje, sodelovanje in nepretrgan razvoj so naloge, za katere se zavzemajo članice in Združeni narodi in za katere med drugim potrebujemo tudi izobraževanje za mir in kulturo miru, kot ju opredeljuje Unesco, pa tudi usposobljene in kultivirane diplomante visokošolskih zavodov, sposobne delovati v skupnosti kot odgovorni državljani, učinkovito študijsko delati in raziskovati, in nenazadnje zbor talentiranega in vrhunsko usposobljenega visokošolskega učnega osebja.

4. Visokošolski zavodi, še posebej univerze, so skupnosti učečih, ki svobodno oblikujejo in izražajo svoje mnenje o tradicionalnem znanju in kulturi in si nenehno pridobivajo novo znanje, ga bogatijo z znanstvenimi izkušnjami in ga po svoji presoji - ne glede na predpisane doktrine - posredujejo drugim. Iskanje novega znanja in njegova uporaba sta osrednji nalogi vsakega visokošolskega zavoda. V visokošolskih zavodih, v katerih raziskovanje ni obvezno, si mora visokošolsko učno osebje znanje pridobivati in ga razvijati s stalnim študijskim delom in izboljševati pedagoške spretnosti.

5. Napredek visokošolskega zavoda, izobraževanja, študijskega dela in raziskovanja je zelo odvisen od ustreznih razmer (infrastrukture) - materialnih in človeških - ter od usposobljenosti visokošolskega učnega osebja, njihovih osebnostnih, pedagoških in strokovnih lastnosti, akademske svobode, strokovne odgovornosti in avtonomnosti zavoda.

6. Poučevanje v visokošolskem zavodu je poklic: je oblika javnega dela, za katerega se zahtevajo vrhunsko znanje in posebne spretnosti, ki si jih posameznik pridobi z zahtevnim in vseživljenjskim študijem in raziskovanjem. Imeti je treba tudi občutek za osebno in institucionalno odgovornost, blaginjo študentov in širše skupnosti ter se zavzemati za strokovne standarde pri študijskem delu in raziskovanju.

7. Delovne razmere v visokošolskih zavodih morajo visokošolskemu učnemu osebju omogočati učinkovito pedagoško, študijsko in raziskovalno delo in uresničevanje sprejetih obveznosti.

8. Organizacije, ki zastopajo visokošolsko učno osebje, je treba priznavati kot tiste, ki lahko veliko pripomorejo k razvoju izobraževanja, zato morajo imeti - skupaj z drugimi nepristranskimi in zainteresiranimi strankami - vpliv pri opredeljevanju visokošolske politike.

9. Spoštovati je treba različnost visokošolskih izobraževalnih sistemov v državah članicah, njihovo nacionalno ureditev in navade, pa tudi mednarodne standarde.

IV. Cilji in politika izobraževanja

10. Pri nacionalnem načrtovanju v celoti, predvsem pa pri načrtovanju visokega šolstva, morajo države članice narediti vse, da:

- a) bo visokošolsko izobraževanje usmerjeno k človekovemu razvoju in napredku družbe;
- b) bo visokošolsko izobraževanje pripomoglo pri oblikovanju in ciljih vseživljenjskega izobraževanja in razvoju drugih sodobnih oblik izobraževanja;
- c) bodo tam, kjer so visokošolskemu izobraževanju namenjena javna sredstva, šteta kot javne naložbe, v zvezi s katerimi je potrebna javna odgovornost;
- d) bo financiranje visokošolskega izobraževanja opredeljeno kot oblika javne naložbe, katere učinki bodo znani šele čez čas, določeno pa bo ob upoštevanju vladnih in občih prioritet;
- e) bo upravičenost javnega financiranja stalno javno nadzorovana.

11. Visokošolsko učno osebje mora imeti dostop do knjižnic, kjer mu je na voljo sodobna strokovna literatura, ki omogoča različne poglede; nikakor se je ne sme cenzurirati ali se vanjo kako drugače preiščeno vmešavati. Brez kakršnekoli cenzure mu morajo biti na voljo tudi mednarodne računalniške mreže, satelitski programi in podatkovne baze za njihovo pedagoško, študijsko in raziskovalno delo.

12. Spodbujati in omogočati je treba objavljanje in razširjanje raziskovalnih dognanj visokošolskega učnega osebja, pomagati, da si pridobi primeren ugled in hkrati uveljavljati napredek v znanosti, tehnologiji, izobraževanju in kulturi. Zato mora biti visokošolsko učno osebje pri objavljanju znanstvenih in študijskih dognanj v knjigah, revijah in podatkovnih bazah svobodno; objavljajo jih po svoji izbiri s svojim imenom, seveda, če so avtorji ali soavtorji. Intelektualna lastnina visokošolskega učnega osebja mora biti zavarovana, še posebej z državnimi in mednarodnimi predpisi o avtorskih pravicah.

13. Izmenjavanje idej in informacij med visokošolskim učnim osebjem po vsem svetu je bistvenega pomena za zdrav razvoj visokošolskega izobraževanja in raziskovanja, zato je treba to načrtno spodbujati. Visokošolskemu učnemu osebju je treba skozi celotno poklicno pot omogočati sodelovanje na mednarodnih izobraževalnih in raziskovalnih srečanjih, potovanja v tujino, ne da bi bilo pri tem politično ovirano, ter uporabljanje interneta in videokonferenc.

14. Spodbujati je treba pripravljanje takih programov, ki bodo omogočali najširše izmenjavanje visokošolskega učnega osebja, in sicer v državi in v mednarodnem prostoru. Sem spadajo tudi organiziranje simpozijev in seminarjev, skupni projekti, izmenjavanje izobraževalnih in znanstvenih informacij. Olajševati in razširjati je treba stike med univerzami, raziskovalnimi zavodi in združenji, pa tudi med znanstveniki in drugimi raziskovalci; visokošolskemu učnemu osebju iz drugih držav naj bo dostopno informacijsko gradivo v javnih arhivih, knjižnicah, raziskovalnih in podobnih zavodih.

15. Ne glede na navedeno pa morajo države članice preprečevati odliv možganov iz manj razvitih držav, predvsem iz najmanj razvitih. Zato morajo spodbujati pripravljanje programov, s katerimi pomagajo vzdrževati akademsko ozračje in ustrezne razmere za delo.

16. Vzpostaviti je treba poštena, pravična in razumna merila za priznavanje diplom in potrdil iz drugih držav in pri tem upoštevati Unescova **Priporočila o priznavanju študija in kvalifikacij v visokem šolstvu** iz leta 1993.

V. Institucionalne pravice, dolžnosti in odgovornosti

A. Institucionalna avtonomija

17. Akademska svoboda, ki se uresničuje v povezavi z dolžnostmi in odgovornostmi, naštetimi v nadaljevanju, zahteva avtonomijo visokošolskih zavodov. Avtonomija je samoupravljanje, potrebno za učinkovito odločanje visokošolskih zavodov o akademskem delu, standardih, upravljanju ter s tem povezanimi dejavnostmi, ob upoštevanju javne odgovornosti, zlasti kadar dobivajo državni denar ter pri uveljavljanju akademske svobode in človekovih pravic. Avtonomija visokošolskih zavodov se lahko razlikuje glede na to, kdo je njihov ustanovitelj.

18. Avtonomija je institucionalna oblika akademske svobode in poglavitni pogoj za izpolnjevanje vloge, zaupane visokošolskemu učnemu osebju ter visokošolskim zavodom.

19. Države članice so dolžne zavarovati visokošolske zavode, če bi bila njihova avtonomija kakorkoli ogrožena.

20. Visokošolski zavodi avtonomije ne smejo izrabljati za omejevanje pravic visokošolskega učnega osebja, določenih s temi Priporočili ter standardi iz mednarodnih dokumentov, navedenih v prilogi.

21. Samoupravljanje, kolegialnost in ustrezno akademsko vodenje visokošolskih zavodov so bistveni sestavni deli avtonomije visokošolskega zavoda.

B. Institucionalna odgovornost

22. Zaradi precejšnjih finančnih naložb morajo države članice in visokošolski zavodi zagotoviti primerno ravnovesje med avtonomijo visokošolskih zavodov in njihovo odgovornostjo. Zato si morajo visokošolski zavodi prizadevati za odprto upravljanje. Prezeti morajo odgovornost za:

- a) učinkovito obveščanje javnosti o vlogi svojega izobraževalnega poslanstva,
- b) kakovost in odličnost pedagoškega, študijskega in raziskovalnega dela ter varovanje integritete pred vplivi, ki so v nasprotju z vlogo akademskega poslanstva;
- c) učinkovito podporo akademski svobodi in uresničevanje temeljnih človekovih pravic;
- d) zagotavljanje kakovostnega izobraževanja in glede na razpoložljiva sredstva za čim večje število akademsko izobraženih posameznikov;

e) odpiranje novih možnosti vseživljenjskega učenja v skladu s poslanstvom zavoda in razpoložljivimi sredstvi;

f) oblikovanje poštenih in pravičnih odnosov do študentov, brez kakršnihkoli diskriminacij;

g) oblikovanje pravil o enakopravnem obravnavanju žensk in manjšin ter o preprečevanju spolnega in rasnega razlikovanja;

h) zagotavljanje razmer, v katerih dela visokošolskega učnega osebja v razredu ali pri raziskovanju ne bo oviralo nikakršno nasilje, zastraševanje ali trpinčenje;

i) pošteno in javno računovodstvo;

j) učinkovito porabo sredstev;

k) ustvarjanje - ki ga omogočajo medsebojno sodelovanje in pogajanja s predstavniki visokošolskega učnega osebja - ob doslednem spoštovanju načel akademske svobode, svobode govora ter etičnih načel visokošolskega učnega osebja pri pedagoškem, študijskem in raziskovalnem delu ter drugih dejavnostih;

l) pomoč pri uresničevanju ekonomskih, družbenih, kulturnih in političnih pravic in preprečevanje zlorabe znanja proti njihovemu uresničevanju ali proti splošno sprejetim akademskim načelom, človekovim pravicam in miru;

m) aktualnost družbenih problemov, s katerimi se ukvarjajo visokošolski zavodi; študijski programi morajo, če je le mogoče, odražati gospodarske in družbene usmeritve ožjih in širših okolij ter na trgu dela večati možnosti za zaposlovanje svojih diplomantov;

n) spodbujanje mednarodnega sodelovanja ne glede na nacionalne, regionalne, politične, etične in druge ovire in preprečevanje okoriščanja z znanstvenimi in tehnološkimi dognanji, uveljavljanje enakopravnega partnerstva vseh akademskih skupnosti sveta pri uporabi znanja in varovanju kulturne dediščine;

o) razvijanje sodobnih knjižnic, za visokošolsko učno osebje ter študente pa necenzuriran dostop do študijskih in raziskovalnih informacijskih virov;

p) sodobno opremljene in vzdrževane zavode;

q) to, da morebitno zaupno raziskovanje ni v nasprotju z izobraževalno vlogo zavoda, splošnimi načeli o miru, človekovih pravicah, o razvoju in varovanju okolja.

23. Odgovornost visokošolskih zavodov mora temeljiti na znanstveni metodologiji in mora biti jasna, realna, finančno učinkovita in preprosta. Na operativni ravni mora biti poštena, pravična in nepristranska. Metodologija in rezultati morajo biti prepoznavni.

24. Visokošolski zavodi morajo, vsak posebej in vsi skupaj, načrtovati in uveljavljati ustrezno odgovornost, zagotavljati kakovost pri uresničevanju postavljenih ciljev, hkrati pa ne smejo ogroziti institucionalne avtonomije in akademske svobode. Pri

načrtovanju morajo, kadar je to mogoče, sodelovati predstavniki organizacij visokošolskega učnega osebja. Kjer so za te naloge imenovani posebni državni organi, morajo o njihovem delu razpravljati tudi visokošolski zavodi in predstavniki organizacij visokošolskega učnega osebja.

VI. Pravice in svoboščine visokošolskega učnega osebja

A. Individualne pravice in svoboščine: državljske pravice, akademska svoboda, pravica do objavljanja in mednarodno izmenjevanje informacij

25. Možnost zaposlovanja v visokošolskih zavodih mora temeljiti le na ustreznih akademskih kvalifikacijah, strokovni usposobljenosti in izkušnjah. Merila morajo biti za vse kandidate enaka, brez kakršnekoli diskriminacije.

26. Podobno kot za vse druge skupine posameznikov za visokošolsko učno osebje veljajo mednarodno priznane državljske, politične, družbene in kulturne pravice: svoboda misli, prepričanja, veroizpovedi, izražanja, zbiranja in združevanja, svobodnega gibanja ter varovanja osebnosti. Pri uresničevanju teh pravic visokošolskega učnega osebja ne sme nihče ovirati niti mu preprečevati, da kot državljani izražajo svoje mnenje, tudi kadar sodelujejo pri družbenih spremembah ali povejo svoje mnenje o državni politiki ali tisti, ki zadeva visoko šolstvo. Za javno izražanje svojega mnenja ne sme biti kaznovano, zaradi uresničevanja pravic pa ne zadržano, priprto, mučeno ali ponižano. Ob takem ravnanju ima vsak pravico do pritožbe pri ustreznem nacionalnem, regionalnem ali mednarodnem organu, pri ustrezni službi Organizacije združenih narodov ali svoji organizaciji.

27. Omenjene pravice je treba v interesu visokega šolstva varovati na nacionalni in mednarodni ravni. Zato je treba dosledno spoštovati načela akademske svobode. Njeno uveljavljanje je naloga visokošolskega učnega osebja. To pomeni, da lahko svobodno poučuje, razpravlja in raziskuje, ne da bi ga pri tem utesnjevala predpisana doktrina, razširja svoje mnenje o zavodu ali sistemu, v katerem dela; je varno pred institucionalnim cenzorstvom in sme sodelovati v vseh strokovnih in predstavnikiških akademskih organih. Svoje naloge sme izpolnjevati brez diskriminacije in strahu pred državnimi ali kakršnimikoli drugačnimi pritiski. Če meni, da so demokratična načela v okolju, v katerem dela, ogrožena, lahko to javno pove in si prizadeva za to, da se uveljavijo.

28. Visokošolsko učno osebje ima pravico učiti brez kakršnegakoli vmešavanja; pri uporabi standardov in poučevalnih metod se ravna le po strokovnih načelih, ki vsebujejo tudi strokovno odgovornost in intelektualno strogost. Nihče ne sme biti prisiljen, da bi učil v nasprotju s svojim vedenjem in vestjo ali izvajal programe in uporabljal metode, ki bi bile v nasprotju z nacionalnimi ali mednarodno priznanimi človekovimi pravicami. Visokošolsko učno osebje mora imeti pomembno vlogo pri oblikovanju študijskih programov.

29. Visokošolsko učno osebje ima pravico do raziskovanja brez kakršnegakoli vmešavanja ali pritiskov, dela le v skladu s svojo strokovno odgovornostjo, nacionalnimi in mednarodnimi načeli o intelektualni strogosti, znanstvenem

proučevanju in raziskovalni etiki. Imeti mora tudi pravico do objavljanja in sporočanja o izidih raziskovalnega dela, katerega avtorji ali soavtorji so, tako kot je navedeno v 12. točki teh priporočil.

30. Visokošolsko učno osebje ima pravico do dela zunaj svojih matičnih zavodov, predvsem tam, kjer lahko svoje spretnosti še izpopolni ali znanje posreduje drugim; te dejavnosti ne smejo ovirati obveznosti v matičnih zavodih, določenih z njihovimi pravili, nacionalnimi predpisi ali uveljavljenimi navadami.

B. Samoupravljanje in kolegialnost

31. Visokošolsko učno osebje mora imeti brez kakršnekoli diskriminacije pravico in možnost po svojih sposobnostih sodelovati v organih upravljanja ali izraziti svoje nestrinjanje z delovanjem zavoda, tudi svojega; pri tem mora spoštovati enake pravice drugih delov akademske skupnosti; imeti mora tudi pravico do izvolitve večine predstavnikov akademskih organov v visokoškolskem zavodu.

32. Načela kolegialnosti pomenijo akademsko svobodo, deljeno odgovornost, sodelovanje v organih odločanja in razvijanje svetovalne dejavnosti. Kolegialno odločanje se nanaša na upravljanje in vodenje visokošolskega zavoda, študijske programe, raziskovanje in druge, tudi zunajšolske dejavnosti, vedno zato, da bi v dobro celotne družbe izboljšali odličnost in kakovost.

VII. Dolžnosti in odgovornosti visokošolskega učnega osebja

33. Visokošolsko učno osebje se mora zavedati, da so pravice povezane tudi z dolžnostmi in odgovornostmi; med njimi sta spoštovanje akademske svobode drugih članov akademske skupnosti in poštena razprava o nasprotnih pogledih. Akademsko svoboda se uresničuje s temeljnim znanstvenim raziskovanjem in iskanjem resnice. Poučevanje, študijsko delo in raziskovanje morajo potekati po etičnih in strokovnih standardih in odražati aktualne družbene probleme, kadar je to mogoče, ter varovati zgodovinsko in kulturno dediščino sveta.

34. Dolžnosti posameznika med visokošolskim učnim osebjem, ki so neločljivo povezane z akademsko svobodo, so:

a) kakovostno in učinkovito poučevanje po pravilih zavoda in države; pošteno in enakopravno obravnavanje študentov ne glede na spol, rasno pripadnost ali veroizpoved, prav tako ne glede na invalidnost; spodbujanje izmenjavanja idej med učitelji in študenti in pripravljenost za svetovanje in pomoč pri študiju; skrbeti je treba, da je študentom posredovan vsaj minimum vsebin, predpisanih za vsak predmet;

b) raziskovati in skrbeti za razširjanje rezultatov raziskovalnega dela, če pa raziskovanje ni obvezno, pa si pridobivati in dopolnjevati znanje s stalnim študijskim delom, razvijanjem učnih metod in izboljševanjem pedagoških spretnosti;

c) raziskovanje in izobraževanje ter iskanje znanja; opirati se je treba na dokaze, objektivno presojsati in poročati;

d) upoštevanje etičnosti raziskovalnega dela, pa naj gre za človeka, živali, dediščino ali okolje;

e) spoštovanje in priznavanje študijskega dela kolegov in študentov, še posebej pri avtorstvu objavljenih del in odgovornosti za njihovo vsebino;

f) neizrabljanje informacij in podatkov, pridobljenih iz zaupnih rokopisov, prijav za raziskovalna sredstva in sredstva za usposabljanje ali pri drugih pregledovanjih, razen če avtor to dovoli;

g) raziskovanje mora potekati po predpisih in pravilih države, v kateri se opravlja, in načelih ter mednarodno priznanih standardih o človekovih pravicah; rezultati raziskovalnega dela in podatki, na katerih temeljijo, morajo biti dostopni učiteljem in raziskovalcem zavoda, razen če bi objava imena pomenila ogroženost ali je bila obljubljena anonimnost;

h) izogibanje interesnim sporom; če nastanejo, je treba to sporočiti visokošolskemu zavodu in jih po posvetovanju z njimi reševati;

i) odgovorno ravnanje z denarjem, namenjenem visokošolskemu zavodu za raziskovanje ali delo v strokovnih ali znanstvenih organih;

j) objektivnost in nepristranskost pri strokovnem ocenjevanju svojih kolegov ali študentov;

k) odgovornost, da pri sporočanju ali pisanju zunaj visokošolskega zavoda o zadevah, ki niso povezane s strokovnim delom, ne bi zavajali poslušalcev;

l) prevzemanje nalog pri upravljanju visokošolskega zavoda in v strokovnih organih.

35. Visokošolsko učno osebje si mora prizadevati za najvišje standarde pri svojem strokovnem delu, saj je njegov status najbolj odvisen od kakovostnega dela.

36. Visokošolsko učno osebje mora sodelovati pri javni odgovornosti zavodov, ne da bi se pri tem odrekalo avtonomiji, strokovni svobodi in izpopolnjevanju znanja.

VIII. Priprava na poklic

37. Politika zaposlovanja v visokem šolstvu temelji na ugotovljenih potrebah po visokošolskem učnem osebju, ki ima poleg strokovnega znanja in spretnosti etične, intelektualne in pedagoške odlike.

38. Omenjena merila veljajo za vse kandidate, politika zaposlovanja ne sme vsebovati nikakršnih elementov diskriminacije.

39. Ženske in pripadniki manjšin z enakimi akademskimi kvalifikacijami in izkušnjami morajo imeti enake zaposlitvene možnosti.

IX. Zaposlitvena pravila

A. Vstop v akademski poklic

40. Delodajalci visokošolskega učnega osebja morajo opredeliti taka zaposlitvena pravila, da bodo zagotavljali kakovostno in učinkovito pedagoško, študijsko in raziskovalno delo in bodo vsem, ki te pogoje izpolnjujejo, brez kakršnekoli diskriminacije omogočali zaposlitev.

41. Začasni ukrepi, ki omogočajo zaposlitev deprivilegiranim posameznikom, ne spadajo med diskriminacijske, če ne hajo veljati, ko so uresničeni cilji, zaradi katerih so bili vpeljani.

42. Uvajalno obdobje pri prvi akademski zaposlitvi pomeni obdobje, v katerem kandidat potrebuje pomoč in spodbudo za oblikovanje svoje strokovnosti, poučevalne ter raziskovalne izurjenosti. Trajanje mora biti določeno vnaprej, merila za končanje morajo biti dosledno povezana s strokovnostjo. Če kandidat ni uspešen, mora biti o vzrokih obveščen; če je le mogoče, mora biti o pomanjkljivostih svojega dela obveščen že med uvajalnim obdobjem, saj tako napake lahko odpravi. Kandidat mora imeti tudi pravico do pritožbe.

43. Visokošolsko učno osebje ima pravico do:

a) svobodnega razvoja poklicne poti, korektnih postopkov imenovanja, sklenitve stalnega delovnega razmerja, napredovanja, prenehanja delovnega razmerja in drugih s tem povezanih postopkov;

b) učinkovite, poštene in pravične ureditve delovnega razmerja v visokošolskem zavodu v skladu z mednarodnimi standardi, opredeljenimi v prilogi.

44. Posebna določila morajo opredeljevati pravico do solidarnosti z visokošolskim učnim osebjem v drugih visokošolskih zavodih, kadar je preganjano. Solidarnost je lahko materialna ali moralna, veljati pa mora tudi za begunce in žrtve preganjanja.

B. Varnost zaposlitve

45. Stalno ali temu enakovredno delovno razmerje je temeljno varovalo akademske svobode in obramba pred samovoljnimi odločitvami. Spodbuja tudi posameznikovo odgovornost in varuje položaj visokošolskega učnega osebja.

46. Varna zaposlitev v poklicu, skupaj s stalnim delovnim razmerjem, mora biti zajamčena, saj je to za zaposlenega in visoko šolstvo bistvenega pomena. To pomeni, da je visokošolsko učno osebje lahko odpuščeno le ob ugotovljeni nestrokovnosti. Delovno razmerje lahko preneha tudi iz finančnih vzrokov, pri tem pa mora biti finančno poslovanje visokošolskih zavodov javno in nadzorovano; delovno razmerje lahko preneha tudi, če je zavod storil vse, da bi to preprečil in da za to veljajo nepristranska pravna pravila. Stalno delovno razmerje mora biti, kolikor je le mogoče, zajamčeno tudi ob spremembah v visokošolskem zavodu ali sistemu, dodeljeno pa po določenem uvajalnem obdobju, ob upoštevanju meril o poučevanju,

študijskem delu, raziskovanju ali drugih dejavnosti, kot jih je določil akademski organ ali visokošolski zavod.

C. Ocenjevanje

47. Visokošolski zavodi morajo zagotavljati, da:

a) je spremljanje in vrednotenje dela visokošolskega učnega osebja sestavni del pedagoškega in raziskovalnega dela zavoda, katerega cilj je strokovni razvoj posameznikov v skladu z njihovimi sposobnostmi in interesi;

b) spremljanje poteka ob upoštevanju akademskih meril o poučevanju, raziskovanju in drugih dolžnostih, kot so določene v akademskih krogih;

c) se pri spremljanju in vrednotenju dela visokošolskega učnega osebja upošteva védenje o tem, da so posameznikove sposobnosti težko izmerljive;

d) so tam, kjer študentje in kolegi visokošolsko učno osebje ocenjujejo, merila znana vnaprej, posamezniki pa morajo biti seznanjeni z izidom ocenjevanja;

e) se ocene visokošolskega učnega osebja upoštevajo tudi pri oblikovanju zaposlitvene politike in podaljšanju delovnega razmerja;

f) ima visokošolsko učno osebje pravico do pritožbe nepristranskemu pristojnemu organu, če meni, da je dobljena ocena krivična.

D. Disciplinski ukrepi in prenehanje delovnega razmerja

48. Član akademske skupnosti ne sme biti disciplinsko preganjan ali odpuščen, če za to ni resnega vzroka in ne da bi bil pred tem zaslišan pred pristojnim neodvisnim organom, pooblaščenimi tretjimi osebami ali sodiščem.

49. Visokošolsko učno osebje mora imeti v disciplinskih postopkih ali pred odpustom pravico do zagovornika po mednarodnih standardih, navedenih v prilogi.

50. Odpuščanje ali disciplinski postopek je mogoč le zaradi neustreznega strokovnega vedenja, na primer stalnega zanemarjanja obveznosti, hude nestrokovnosti, ponarejanja raziskovalnih dosežkov, resnih finančnih prekrškov, spolnega ali kakega drugega nadlegovanja študentov, kolegov ali drugih zaposlenih v zavodu, korupcije, npr. ponarejanja ali izdajanja ocen in diplom za podkupnino, ali zaradi zahtev po spolnih ali drugačnih materialnih uslugah podrejenih zaposlenih v zameno za podaljšanje zaposlitve.

51. Obtoženi imajo pravico, da se na odločitev o odpustu pritožijo neodvisnemu pristojnemu organu ali sodišču.

E. Pogajanja o zaposlitvenih pravilih

52. Visokošolsko učno osebje ima pravico do združevanja. Delodajalci morajo to upoštevati. Kolektivna pogajanja ali ustrezen drug postopek morajo potekati po določenih Mednarodne organizacije dela (ILO), objavljenih v prilogi.

53. Plača, delovne in druge razmere za uspešno delo visokošolskega učnega osebja se urejajo po dogovoru med delodajalcem in predstavniki delojemalcev, razen če so predpisani drugačni postopki; tudi pri teh je treba upoštevati mednarodna merila in standarde.

54. V statutu javnega ali privatnega visokošolskega zavoda je treba v skladu z nacionalnimi predpisi in mednarodnimi standardi predvideti primerne postopke za pogajanja med delojemalci in delodajalci. Omogočiti je treba, da se ta pravica uveljavlja brez nepotrebnega odlašanja.

55. Če se v teh postopkih izrabijo vse možnosti ali pride do prekinitve pogajanj, morajo imeti organizacije visokošolskega učnega osebja pravico do drugih poti za uveljavitev svojih interesov.

56. Visokošolsko učno osebje ima pravico do ustaljenih postopkov (obtožba in obramba) za razreševanje nesporazumov o zaposlovanju.

F. Plače, delovna obveznost, socialno in zdravstveno zavarovanje

57. Vse razpoložljive vire je treba uporabiti za tako nagrajevanje visokošolskega učnega osebja, da bi se lahko učinkovito posvečalo svojim dolžnostim in hkrati imelo dovolj možnosti in časa za stalno usposabljanje, poglobljanje znanja in obnavljanje spretnosti.

58. Plače visokošolskega učnega osebja morajo:

a) odražati družbeno vlogo visokega šolstva in hkrati visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter odgovornost njihovega dela;

b) biti primerljive s plačami zaposlenih, od katerih se zahtevajo podobne kvalifikacije;

c) zagotavljati visokoškolskemu učnemu osebju ter njihovim družinam ustrezen življenjski standard in možnost nadaljnjega poglobljanja znanja in sodelovanja v kulturnem in družbenem življenju;

d) upoštevati, da nekatera delovna mesta zahtevajo večje kvalifikacije in večje odgovornosti;

e) biti izplačane redno in pravočasno;

f) biti ponovno ovrednotene glede na splošno rast življenjskih stroškov, gospodarsko rast in splošno povečanje plač.

59. Razlike med plačami morajo temeljiti na objektivnih merilih.

60. Plače visokošolskega učnega osebja so določene s plačilnimi razredi, za katere so se sporazumeli predstavniki njihovih organizacij, lahko pa tudi po drugačnem postopku, skladnem z mednarodnimi standardi. Med uvajalnim obdobjem ali zaposlitvijo za določen čas mora biti plača enaka, kot jo dobivajo redno zaposleni za isto delo.

61. Pošten in nepristranski način dodatnega nagrajevanja je lahko ustrezen instrument za zagotavljanje kakovosti in kontrolo. Če se ti instrumenti uporabljajo tudi za izračunavanje osnovnih plač, so potrebna poprejšnja usklajevanja s predstavniki organizacij visokošolskega učnega osebja.

62. Delovna obveznost visokošolskega učnega osebja mora biti poštena in uravnotežena. Omogočati mora učinkovito izpolnjevanje obveznosti do študentov, izobraževanje, študijsko delo, raziskovanje in akademsko administrativno delo; dodatne delovne obveznosti morajo biti posebej nagrajevane po poprejšnjem dogovoru z njegovimi predstavniki oziroma po drugačnem postopku, skladnem z mednarodnimi standardi.

63. Visokošolskemu učnemu osebju morajo biti zagotovljene ustrezne prostorske razmere, izločeni morajo biti vsi okolju ali zdravju škodljivi dejavniki, poskrbljeno mora biti za temeljno varnost pri delu; sem spada tudi ustrezno zdravstveno in socialno zavarovanje, skrb za delovno nezmožne in zagotavljanje pokojninskega in invalidskega zavarovanja po določilih ILO. Standard omenjenih ukrepov mora biti vsaj takšen, kot je predpisan v ustreznih dokumentih ILO. Socialno varnost visokošolskega učnega osebja je treba razumeti kot njihovo pravico.

64. Pokojninske pravice visokošolskega učnega osebja morajo biti prenosljive v državi in mednarodnem prostoru, določene v bilateralnih ali mednarodnih zakonodajnih dokumentih in prenosljive z enega visokošolskega zavoda na drugega. Pri razpravah o pokojninskem zavarovanju visokošolsko učno osebje zastopajo predstavniki ustreznih organizacij; to še posebej velja za ureditev pokojninskega zavarovanja v privatnih ustanovah.

G. Dopust za študij in raziskovanje ter redni letni dopust

65. Visokošolskemu učnemu osebju je treba, če je le mogoče v enakomernih presledkih, zagotoviti študijski ali raziskovalni dopust, npr. sobotno leto, in jim zagotoviti polno ali delno plačo.

66. Študijski ali raziskovalni dopust se šteje v pokojninsko dobo.

67. Visokošolskemu učnemu osebju je treba občasno za polno ali delno plačilo omogočati dopust za sodelovanje pri strokovnih dejavnostih.

68. Dopust, ki ga visokošolsko učno osebje dobi za sodelovanje v okviru dvo- ali večstranskih mednarodnih izmenjav ali pri programih tehnične pomoči v tujini, je treba šteti kot službeno odsotnost. Med tem je treba osebju zagotavljati časti, možnost napredovanja in pokojninske pravice. Še več, poskrbeti je treba za plačilo dodatnih stroškov.

69. Visokošolsko učno osebje ima pravico do plačanega rednega letnega dopusta.

H. Zaposlitvena pravila za ženske med visokošolskim učnim osebjem

70. Sprejeti je treba vsa potrebna pravila za enakovredno obravnavanje žensk med visokošolskim učnim osebjem v skladu z mednarodnimi standardi, navedenimi v prilogi.

I. Zaposlitvena pravila za invalide v visokem šolstvu

71. Narediti je treba vse za to, da se omogoči zaposlovanje invalidov. Zagotoviti jim je treba vsaj take delovne razmere, kot je določeno z mednarodnimi standardi, navedenimi v prilogi.

J. Pravila o zaposlovanju za krajši delovni čas

72. Visokošolskim učiteljem in sodelavcem je treba omogočati (priznavati) tudi zaposlovanje za krajši delovni čas. Zaposleni za krajši delovni čas morajo:

a) prejemati sorazmerno enakovredne plače za opravljanje enako zahtevnega dela in lahko zahtevajo enake razmere za delo;

b) imeti enake pravice do socialnega in zdravstvenega zavarovanja, porodniškega in plačanega rednega letnega dopusta; prispevki so v tem primeru izračunani glede na obseg delovne obveznosti;

c) imeti pravico do pokojninskega zavarovanja glede na obseg delovnih obveznosti.

X. Uporaba in uresničevanje

73. Države članice in visokošolski zavodi morajo izrabiti vse možnosti za uveljavljanje statusa visokošolskega učnega osebja. Spodbujati morajo sodelovanje in izmenjavanje izkušenj v nacionalnih in mednarodnih vladnih in nevladnih organizacijah, ki se ukvarjajo z nalogami iz teh Priporočil.

74. Države članice in visokošolski zavodi morajo izrabiti vse možnosti, da na svojih ozemljih omogočijo učinkovito uveljavljanje teh Priporočil.

75. Generalni direktor bo ob upoštevanju informacij posameznih držav in objektivnih informacij posameznikov pripravil celovito poročilo o izvajanju Priporočil, predvsem določil o akademski svobodi visokošolskega učnega osebja in uresničevanju človekovih pravic v visokem šolstvu.

76. Če delovanje visokošolskih zavodov ni v neposredni ali posredni pristojnosti države, ampak drugih neodvisnih organov, je posredovanje in uveljavljanje teh Priporočil njihova naloga.

XI. Končne določbe

77. Če ima visokošolsko učno osebje boljši položaj, kot ga opredeljujejo Priporočila, se posamezne določbe Priporočil ne smejo izrabiti za to, da bi se poslabšal.

Dodatek

Združeni narodi

- Splošna deklaracija o človekovih pravicah, 1948;
- Deklaracija o ozaveščanju mladih o idealih miru, medsebojnega razumevanja in razumevanja med narodi, 1996;
- Mednarodna konvencija o odpravljanju vseh vrst rasne diskriminacije, 1965;
- Mednarodni dogovor o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, 1966;
- Mednarodni dogovor o civilnih in političnih pravicah in pripadajoči protokol, 1966;
- Deklaracija o varovanju oseb pred vsemi oblikami mučenja ali drugimi oblikami nečloveškega ravnanja, ponižanja ali kaznovanja, 1975;
- Deklaracija o pravicah prizadetih oseb, 1975;
- Konvencija o preprečevanju vseh vrst diskriminacije žensk, 1979;
- Deklaracija o preprečevanju vseh vrst netolerantnosti in diskriminacije zaradi različnih veroizpovedi in prepričanj, 1981;
- Konvencija proti mučenju in drugim oblikam krutega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, 1984.

UNESCO

- Konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju, 1960, in pripadajoči protokol, 1962;
- Priporočilo proti diskriminaciji v izobraževanju, 1960;
- Priporočilo o izobraževanju za mednarodno razumevanje, sodelovanje in mir ter izobraževanje za uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, 1974;
- Priporočila o statusu znanstvenih delavcev, 1974;
- Dopolnjeno priporočilo o tehniškem in poklicnem izobraževanju, 1974;
- Deklaracija o rasah in rasnih predsodkih, 1978;
- Konvencija o tehniškem/poklicnem izobraževanju, 1989;
- Priporočilo o priznavanju študija in kvalifikacij v visokem šolstvu, 1993.

Mednarodna organizacija dela (ILO)

- Konvencija št. 87: Svoboda združevanja in varovanje pravic pri organiziranju konvencij, 1948;
- Konvencija št. 95: Konvencija o varovanju plač, 1949;
- Konvencija št. 98: Konvencija o pravici do organiziranja in kolektivnega pogajanja, 1952;
- Konvencija št. 100: Konvencija o enakopravnem nagrajevanju, 1951;
- Konvencija št. 102: Konvencija o socialni varnosti (minimalni standardi), 1952;

- Konvencija št. 103: Konvencija o varovanju materinstva (dopolnjena verzija), 1952;
- Priporočilo št. 95: Priporočilo o varovanju materinstva, 1952;
- Konvencija št. 111: Konvencija o diskriminaciji (Zaposlitev in poklic), 1958;
- Konvencija št. 118: Konvencija o enakosti obravnavanja (socialna varnost), 1962;
- Konvencija št. 121: Konvencija o nadomestilih za poškodbe pri delu, 1964 (z dopolnjenim I. delom leta 1980);
- Konvencija št. 128: Konvencija o invalidnosti, starosti in prežिवnini, 1967;
- Priporočilo št. 131: Priporočilo o invalidnosti, starosti in prežिवnini, 1976;
- Konvencija št. 130: Konvencija o medicinski oskrbi in bolezninah, 1969;
- Konvencija št. 132: Konvencija o plačanih dopustih (dopolnjeno besedilo), 1970;
- Konvencija št. 135: Konvencija o predstavnikih delavcev, 1971;
- Priporočilo št. 143: Priporočilo o predstavnikih delavcev, 1971;
- Konvencija št. 140: Konvencija o plačanih študijskih dopustih, 1974;
- Priporočilo št. 148: Priporočilo o plačanih študijskih dopustih, 1974;
- Konvencija št. 151: Konvencija o delovnih razmerjih (javni sektor), 1978;
- Priporočilo št. 159: Priporočilo o delovnih razmerjih (javni sektor), 1978;
- Priporočilo št. 162: Priporočilo o starejših delavcih, 1980;
- Konvencija št. 154: Konvencija o kolektivnem pogajanju, 1981;
- Priporočilo št. 163: Priporočilo o kolektivnem pogajanju, 1981;
- Konvencija št. 156: Konvencija o delavcih z odgovornostmi do družine, 1981;
- Priporočilo št. 165: Priporočilo o delavcih z odgovornostmi do družine, 1981;
- Konvencija št. 158: Konvencija o prenehanju zaposlitve, 1982;
- Konvencija št. 159: Konvencija o poklicni rehabilitaciji in zaposlitvi (prizadete osebe), 1983;
- Priporočilo št. 168: Priporočilo o poklicni rehabilitaciji in zaposlitvi (prizadete osebe), 1983.

Drugo

- Priporočilo o statusu učiteljev, sprejeto na posebni mednarodni konferenci o statusu učiteljev (organizacija UNESCO in ILO), Paris, oktober 1966;
- UNESCO, Splošna konvencija o avtorskih pravicah, 1952, dopolnjena 1971;
- Organizacija za intelektualno lastnino, Bernska konvencija o varovanju literarnih in umetniških del, Pariško določilo, 1971, dopolnjeno 1979.